

ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 342.511.1 (477.53) "2010/2015"

МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2010, 2015 РОКІВ НА ПОЛТАВЩИНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ

Ворона П. В.,

*д. держ. упр., доц., професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ*

У статті розглянуто характерні особливості виборчого процесу в Полтавській області, яка геополітично відіграє одну з ключових ролей у становленні Української державності серед інших регіонів. Розкрито соціально-політологічні особливості проведення виборів в області та роль у цьому процесі місцевих осередків політичних партій і громадських рухів. Проаналізовано виборчі процеси в розрізі партійного будівництва, склад депутатських корпусів обласної ради 2010 та 2015 рр.

Ключові слова: політичні партії, виборці, місцеві вибори, змішана система виборів, виборчі списки місцевих організацій політичних партій, депутат місцевої ради, місцеве самоврядування, область.

Vorona P. V.,

*Doctor in Public Administration, Associate Professor,
Professor of Parliamentarism and Political Management Department, NAPA, Kyiv*

LOCAL ELECTIONS 2010, 2015 IN POLTAVA REGION: FEATURES OF EVOLUTION OF DECLARATION OF WILL

In the article the characteristics of the electoral process in poltava region is geopolitically plays a key role in the development of Ukrainian statehood among other regions. Disclosed socio-political science and statistical features of elections in the region and the role in this process of political parties, public movements. We analyze the electoral process, parliament as the Regional Council in 2010 and 2015 traced the evolution of the party to participate in local elections.

Key words: political parties, voters, local elections, the mixed electoral system, electoral lists of local organizations of political parties, deputies of local councils, local government, area.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Справжні свобода і демократія існують там, де владні повноваження центру максимально передано на рівень місцевого самоврядування і де енергія місцевих територіальних громад реалізується через активну їх участь у місцевій демократії. У демократичних суспільствах це, як правило, здійснюється через осередки політичних партій та громадських організацій. На основі їхніх ініціатив, пропозицій та бачень розвитку (програм) й формується місцева політика [2]. Від розвитку політичної системи на місцях значною мірою залежить об'єктивність забезпечення волевиявлення мешканців територіальних громад – наскільки результати місцевих виборів відповідають електоральним настроям громадян.

Процес формування демократичного суспільства є складним і суперечливим. На теренах України він проходить не одноманітно, що залежить від багатьох факторів демократичного становлення, серед яких: особливості історичного минулого та досвід економічного господарювання краю, риси соціально-економічного розвитку території регіону, етнічні особливості, вплив зовнішніх факторів тощо. Існує пряма залежність у розвитку демократичних процесів від механізмів та процедури проведення як місцевих, так і парламентських виборів – наскільки виборче законодавство дає змогу виборцям

© Ворона П. В., 2016

розібратись у великому розмаїтті політичних партій та кандидатів. Чим простіше виборча система і процедура підрахунку результатів волевиявлення, тим легше і доступніше виборцеві продемонструвати свою довіру кандидатам та політичні симпатії. Але й вони можуть бути спотворені за умов недосконалої виборчої процедури, на що неодноразово звертають увагу практики організації виборчого процесу, учасники виборів, політики та науковці [9; 12; 17].

Полтавщина в геополітичному відношенні є серцевиною Української держави. Дуже багато суспільно-політичних процесів, що відбуваються в країні, позиціонуються й оцінюються з позиції полтавського виборця. Як правило, саме на Полтавщині ми маємо приблизно середньостатистичні показники під час парламентських виборів, тут яскраво виокремлюється середньоукраїнський рівень протестних чи схвальних електоральних настроїв. Тому тенденції електоральних еволюцій полтавського виборця є характерними і для України в цілому. Вони є свого роду “лакмусовим папірцем” для всієї території країни. Можна сказати так: регіональні виборчі особливості Полтавщини є майже середньостатистичними або прогностичними для всього українського суспільства.

Аналіз останніх публікацій. Важливою складовою механізму здійснення влади народом є встановлені законодавцем виборчі системи, зміст яких має значення для характеру відповідного представницького мандату та особливостей функціонування інституту конституційної відповідальності в системі представницьких органів. Виборчі системи та особливості місцевих виборів досліджували Р. В. Балабан (теорія виборчих систем), О. В. Батанов (муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах) [1], І. А. Галіахметова (інституціоналізація місцевого виборчого процесу) [3], О. О. Галус (форми безпосереднього народовладдя) [4], В. А. Гошовська, В. В. Зелюк, Ю. Б. Ключковський (всеукраїнські та регіональні особливості парламентських виборів та лідерство), А. П. Магера (виборче законодавство) [9], Р. М. Максакова, О. В. Марцеляк, Р. П. Марчук, А. П. Савков, М. В. Охендовський (особливості організації місцевих та парламентських виборів) [10–13; 15], А. О. Селиванов, П. Б. Стецюк (удосконалення виборчого законодавства) [16–17], Ю. О. Хромова, Ю. С. Шемшученко (питання державного управління виборчого процесу) [18–19].

На думку І. А. Галіахметова, “нині система виборчого законодавства про місцеві вибори являє собою складне й суперечливе явище” [3, с. 58]. Він розглядає місцеві вибори “... як муніципальний виборчий процес”, як форму “прямого волевиявлення жителів села, селища або міста, що утворюють певну територіальну громаду в межах однієї (певної) адміністративно-територіальної одиниці загалом або в її частині (округів), що здійснюється згідно з Конституцією України, законами України, а іноді й статутами територіальних громад, з метою формування виборних органів місцевого самоврядування та (або) наділення повноваженнями виборних посадових осіб місцевого самоврядування” [3, с. 58].

Більшість дослідників переконані в тому, що виборчі механізми формування органів місцевого самоврядування мають перебувати в постійній динаміці, а процес удосконалення виборчих процедур є безперервним.

Формулювання мети дослідження. Метою статті є узагальнення та аналіз особливостей місцевих виборів, що відбулись на Полтавщині у 2010 та 2015 рр. На прикладі Полтавщини маємо показати електоральну еволюцію українського виборця та виокремити й узагальнити її особливості та залежність від типу виборчої системи. Для досягнення мети використовуємо багатий статистичний матеріал минулих (2010–2015 рр.) виборів.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. У відповідності до нового виборчого законодавства – Закону України “Про місцеві вибори” вибори до місцевих рад в Україні проходили за відкритими партійними списками. “Вибори депутатів Верховної Ради АР Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за

пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі – виборчі списки) із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно АР Крим, області, району, району в місті, територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією утвореної відповідно до Закону України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” об’єднаної міської територіальної громади” [6; 7].

Головна роль у виборчому процесі була відведена як політичним партіям так і особистостям, що їх представляли, адже сумарний рейтинг кожного з кандидатів формував загальний рейтинг партії на виборах до обласної, районної чи міської рад. Тому часто виборчі перегони зводились до того, яка політична сила змогла залучити найбільш рейтингових кандидатів на виборчі округи і провести їх рекламу та довести до кожного виборця інформацію про належність їх до відповідної політичної сили. У більшості випадків при електоральному виборі питання політичної ідеології стояло на другому плані – в основному відіграла роль особистості кандидата, привабливість політичної сили або харизматичності її лідера (П. Порошенко, Ю. Тимошенко, О. Ляшко, С. Каплін та ін.). Ідеологічні відмінності серед більшості провідних українських партій виокремити майже неможливо або вони будуть малосуттєві. Певне відображення у електоральних симпатіях мали положення політичних програм – “партійних обіцянок”. Часто це виражалось у різному степені примітивного популізму та критиканства. Значну, провідну роль при цьому відіграла фінансова спроможність політичних сил на “розкрутку” як самого бренду політичної сили так і окремих її представників. Фінанси, крім того що використовувались на рекламу партій та окремих кандидатів, а також ще й на прямий чи непрямий підкуп виборців у тому числі і на “добрі справи” під час виборчої кампанії, бюджетні інвестиції (субвенції) чи їх обіцянки до/після волевиявлення.

Для порівняння варто згадати яким було представництво політичних сил у Полтавській обласній раді шостого скликання, що обиралось за змішаною виборчою системою. Загалом на місцевих до обласної ради виборах 2010 р. 925 громадян із 31 політичної сили мріяли на чотири наступні роки отримати робоче місце на громадських засадах у сесійній залі приміщення облради (табл. 1).

Із них 532 кандидати обирались за партійними списками, 393 – за мажоритарними округами. В середньому 7,7 кандидати на 1 депутатське місце. Пощастило лише 120 представникам з 11 партій. 60 депутатів обиралось за партійними списками і 60 в мажоритарних округах (два депутати від кожного адміністративно-територіального округу – 25 районів і 5 міст обласного підпорядкування).

Фракції в облradі створили політично організовані групи депутатів, починаючи з трьох осіб. В облradі у 2011 р. було зареєстровано 8 депутатських фракцій: Партії регіонів (ПР), ВО “Батьківщина”, “Совісті України”, “Сильної України”, СПУ, КПУ, “Фронту змін”, Народної партії. Цікаво, що до 56 регіоналів долучився один представник Селянської партії, багато позапартійних, але висунутих ПР. Згодом до них долучились і представники “Сильної України”, які на виборах отримали, якимсь чином, “ювелірний результат” – рівно так необхідні 3 %. Двоє “нашоукраїнців” та представник Української народної партії фракції не створювали. Пізніше вони об’єднались у фракцію “УДАР В. Кличка”.

Представництво в обласній раді отримали не всі райони області. Депутати, обрані від Машівського та Чутівського районів по мажоритарним округам, там не були зареєстровані для проживання. А по партійних списках не було представлено майже третина районів. Дві третини складу обласного депкорпусу 2010 р. – нові обличчя, які ще не стикалися з посадами такого рівня. Основна частина – громадяни віком від 30 до 60 років. При цьому лише один депутат – молодший за 30 років, а десятеро народних обранців – уже пенсіонери. Що стосується прекрасної статі, то в облradі VI скликання були присутні лише 11 жінок [5]. До наступного скликання вже зайшло 12 (з 84).

Таблиця 1

Інформація про результати голосування за кандидатів у депутати
Полтавської обласної ради за партійними списками на місцевих виборах 2010 р.
від політичних партій, що взяли участь у виборах

№ у бюлєтені	Назва політичної партії, що має обласні партійні осередки, зареєстровані для участі у місцевих виборах	Віддано голосів, чол.	Відсотки голосів, %
1	Партія регіонів	151788	24,15798
2	Народна Партія	10196	1,622756
3	“Фронт Змін”	46997	7,479859
4	Українська народна партія	12260	1,951254
5	“Нова політика”	4441	0,706812
6	Партія Зелених України	9426	1,500205
7	“Совість України”	42353	6,740738
8	ВО “Батьківщина”	97296	15,48525
9	ВО “Свобода”	13180	2,097677
10	Соціалістична партія України	29257	4,65643
11	Християнсько-демократичний Союз	2157	0,3433
12	Комуністична партія України	33065	5,262496
13	“Народної Довіри”	1522	0,242236
14	“Союз Лівих Сил”	1255	0,199741
15	Аграрна партія України	6387	1,01653
16	Справедливість	2239	0,35635
17	“Народна влада”	2408	0,383248
18	Єдиний Центр	3171	0,504684
19	“Наша Україна”	13669	2,175505
20	“Сильна Україна”	18854	3,0
21	Партії захисників Вітчизни	6109	0,972285
22	Українська соціал-демократична партія	1154	0,183666
23	“Третя сила”	5945	0,946183
24	“Народно-трудова партія України”	651	0,103611
25	“Європейська партія України”	1311	0,208654
26	“Правда”	300	0,047747
27	Соціал-Патріотична Асамблея Слов’ян	411	0,065413
28	“Руський блок”	871	0,138625
29	Солідарність жінок України	4935	0,785435
30	“Українська платформа”	400	0,063662
31	Селянська партія України	9431	1,501001
32	Не підтримую жодну	77555	12,34335

Загалом по області на 9661 представницьких депутатських мандатів претендувало 26212 кандидатів у депутати рад всіх рівнів. На 503 посади міських, селищних, сільських голів висувалося 2070 кандидатів. У виборах 2010 р. взяли участь понад 53 % виборців регіону. Явка була дуже невисока.

Із 1266 депутатських мандатів у ради різних рівнів (5 міст обласного значення, обласна та 25 районних рад) отримали: ПР – 512, ВО “Батьківщина” – 228, СПУ – 85, “Фронт змін” – 84, КПУ – 65, “Совість України” – 53, “Сильна Україна” – 50, Народна Партія – 47, “Наша Україна” – 38, партія “Рідне місто” – 21, АПУ – 19, УНП та Селянська партія України – по 11 мандатів, Єдиний Центр – 8, ВО “Свобода” – 6, УРП “Собор” – 5, “Відродження” – 4, “Третя сила” і “Нова політика” – по 3. По 2 мандати отримали СДПУ(О), “Народна влада”, партія “Вітчизна”. 1 мандат отримали ПППУ, УСДП, НРУ, Козацька партія України, Молодіжна партія України та СЕП “Союз. Чорнобиль. Україна”.

За результатами виборів за партійними списками до Полтавської обласної ради, електоральні симпатії полтавців розподілились наступним чином (табл. 2).

Таблиця 2

Результати голосування за партійними списками до Полтавської обласної ради
31 жовтня 2010 р. (що набрали більше 1 % голосів виборців)

<i>№ з/п</i>	<i>Суб`єкт висування кандидатів: Полтавські обласні організації політичних партій</i>	<i>% голосів виборців, відданих за партійний список у багатомандатному виборчому окрузі</i>	<i>Кількість депутатів, обраних у багатомандатному виборчому окрузі</i>	<i>Кількість депутатів, обраних у мажоритарних округах</i>
1	Партія регіонів	24,16	22	35
2	ВО “Батьківщина”	15,49	14	4
3	“Фронт змін”	7,48	7	1
4	“Совість України”	6,74	6	4
5	Комуністична партія України	5,26	5	2
6	Соціалістична партія України	4,66	4	3
7	“Сильна Україна”	3	2	4
8	“Наша Україна”	2,18	0	2
9	Українська Народна Партія	1,95	0	1
10	Народна Партія	1,62	0	3
11	Селянська партія України	1,5	0	1

Більше половини депутатського корпусу (35 депутати з 60), які були обрані у мажоритарних округах, представляли провладну ПР або потім приєдналися до її лав. Це було пов’язано не лише з використанням адмінресурсу, але з відповідним підбором кандидатів. Серед них було багато лідерів електоральних симпатій районів та міст. Балотуватись від опозиційних партій було певним чином “некомфортно” перед владою, що часто чинила на цих кандидатів адміністративний тиск, “розчищаючи” дорогу провладному кандидату. Склад минулої обласної ради, враховуючи пропорційну та мажоритарні складові, був більш партійно консолідованим: ПР – 47,5 % (57 з 120 депутатів), політична партія ВО “Батьківщина” – 15 % (18 депутатів), політична партія “Совість України” (партія Полтавського міського голови О. Мамаєв) – 7,5 % (10 депутатів), політична партія “Фронт Змін” – 6,7 % (8 депутатів), КПУ – 5,8 % (7 депутатів), СПУ – 5,8 % (7 депутатів), політична партія “Сильна Україна” – 5,8 % (6 депутатів), Народна Партія – 2,5 % (3 депутати), політична партія “Наша Україна” – 1,7 % (2 депутати), Селянська партія та Українська народна партія по 1 депутату (0,8 %) [5].

На місцевих виборах 2015 р. виборча картина в регіоні отримала дещо інше забарвлення. На це було ряд причин. По перше: була відсутня монополія на провладну партію – між собою конкурували партії – учасники Майдану Гідності та інші. Вперше на виборчий старт не вийшла заборонена КПУ. ПР розклалась на кілька ідеологічно споріднених структур. Така ситуація унеможливила використання адмінресурсу. Хоча все ж ре-

цидиві адміністративного тиску (особливо на бюджетні комунальні структури), залишилися. По-друге: вибори проходили за іншим законодавством. Виборчі округи формувались пропорційно чисельності населення районів та міст, а не рівно пропорційно від кожної адміністративно-територіальної одиниці (по 2 депутати) як це було на попередніх виборах.

Явка на місцевих виборах в Україні 2015 р. стає вже “традиційно європейською” і досягає ледь 50 %. По Україні цей показник становив 46,61 %, а на Полтавщині – 48,99 % (це 11 місце в Україні). Загалом по Україні він змінюється з 31,65 % (Донецька область) та 37,41 % (Херсонська область) до 56,48 % (Тернопільська область).

На виборах до Полтавської обласної ради (склад 84 депутати) електоральні вподобання крайн розподілились наступним чином: партія “Блок Петра Порошенка “Солідарність” – 15,84 % (15 депутатів), ВО “Батьківщина” – 13,67 % (13 депутатів), Радикальна партія Олега Ляшка – 8,56 % (8 депутатів), ПП “Українське об’єднання патріотів – Укроб” – 8,44 % (8 депутатів), ПП простих людей Сергія Капліна – 8,12 % (8 депутатів), ВО “Свобода” – 7,31 % (7 депутатів), Аграрна партія України – 7,13 % (7 депутатів), ПП Рідне місто – 7,01 % (6 депутатів), ПП “Опозиційний блок” – 6,20 % (6 депутатів), ПП “Відродження” – 6,13 % (6 депутатів). Інші партії не подолали 5 % рубіж: ПП “Об’єднання Самопоміч” – 4,45 %, ПП “Совість України” – 2,54 %, ПП “Нова держава” – 1,16 %, партійна організація Української партії честі, боротьби з корупцією та організованою злочинністю – 1,10 %, ПП “Наш край” – 0,94 %, ПП “Сила людей” – 0,91 %, ПП Соціалісти – 0,48 %. Усього у виборах до Полтавської обласної ради взяло участь лише 17 політичних партій. Велику роль у формуванні кількості учасників виборів відіграла грошова застава, яку мали заплатити політичні партії за участь у виборах [8].

Відповідно до результатів виборів більшість новообраних депутатів – позапартійні (44 з 84). Як приклад, з 15 депутатів фракції партії “Блок Петра Порошенка “Солідарність” лише 3 є членами партії, а найбільше у ВО “Свобода” – 5 членів партії з 7 членів фракції. Гендерна квота, закріплена у виборчому законодавстві, виявилась недієвою, а механізм її дії не відпрацьований, адже з 84 депутатів, жінок виявилось лише 12, а 30 % гендерна квота з 84 депутатів становить 25 депутатів – жінок. Тому варто законодавцю або вилучити з виборчого закону цю правову норму, або відпрацювати механізм її дотримання. Для цього потрібно удосконалити норму визначення обраних депутатів з врахуванням квоти. Лише 5 депутатів з 84 не мають вищої освіти. Достатньо “зрілий” віковий склад обласної ради (рис. 1).

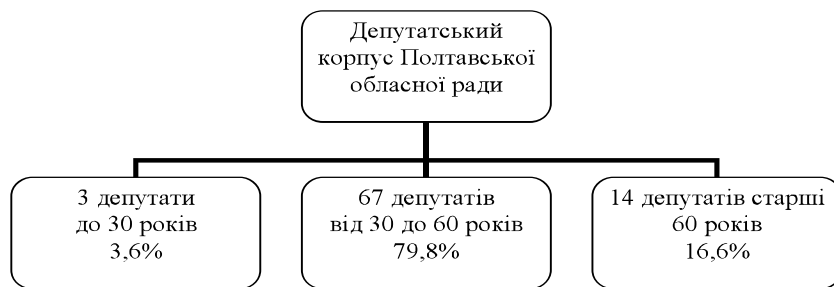

Рис. 1. Вікова структура Полтавської обласної ради

Полтавська область має яскраво виражену аграрно-промислову спеціалізацію в економічному розвитку, тому і склад депутатського корпусу по соціальній структурі має теж свою специфіку. Більшість депутатів зайняті в сфері аграрного бізнесу та обслуговуванні соціальної інфраструктури сіл та селищ. Із 84 депутатів обласної ради 24 депутати є представниками агропромислового комплексу (рис. 2):

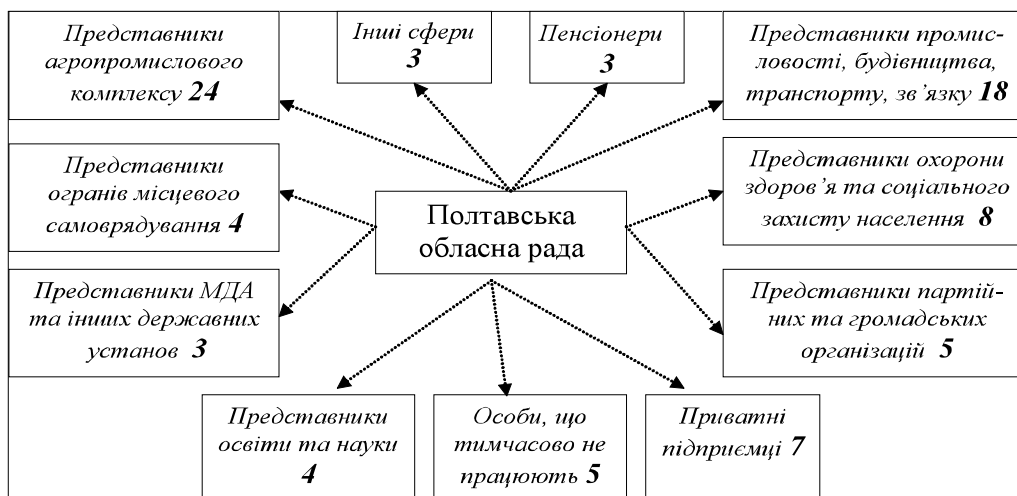

Рис. 2. Фахова структура депутатського корпусу Полтавської обласної ради

Фактично соціальний зріз депутатського корпусу обласної ради є спрощеною моделлю електоральних уподобань виборців Полтавщини відповідно до фахової приналежності депутатів. На наше переконання, понад 60 % його складу є представниками середнього класу.

Загалом на Полтавщині за підсумками виборів 25 жовтня 2015 р. до складу обласної, районних, міських, районних у містах рад (де вибори проводились за відкритими партійними списками) обрано 1378 депутатів від 22 обласних партійних осередків. До першої десятки лідерів увійшли: партія “Блок Петра Порошенка “Солідарність” (247 депутатів), ВО “Батьківщина” (241 депутатів), ПП простих людей Сергія Капліна (126 депутатів), Аграрна партія України (119 депутатів), ПП Рідне місто (119 депутатів), Радикальна партія Олега Ляшка (107 депутатів), ПП “Українське об’єднання патріотів – Укроб” (104 депутатів), ПП “Відродження” (95 депутатів), ВО “Свобода” (81 депутатів), ПП “Опозиційний блок” (52 депутатів) [4].

Інші партії, що не подолали 5 % рубіж на виборах до обласної ради, але подолали його на виборах до деяких районних та міських рад, отримали наступні результати: ПП “Совість України” (23 депутатів), ПП “Об’єднання Самопоміч” (14 депутатів), ПП Соціалісти ПП (14 депутатів), ПП “Наш край” (10 депутатів), ПП “Поруч” (7 депутатів), ВО “Громада” (3 депутати), “Українська республіканська партія” (3 депутати), ПП “Нова держава” (3 депутати), ПП “Сила людей” (3 депутати), ПП “Громадянська позиція” (3 депутати), Партія ветеранів Афганістану (2 депутати), ПП “Козацька Українська Партія” (2 депутати). Головна особливість проходження цих партій до окремих рад – це присутність у їх списках знаних, авторитетних в цих місцевостях осіб. До речі, присутністю осіб, що не мали достатньої впізнаваності й авторитету серед мешканців громад у цих списках, можна пояснити й не проходження до окремих місцевих рад відомих партійних брендів.

Політична палітра районних рад є надзвичайно строката. При чисельності складу районних та міських рад від 42 до 26 депутатів – чисельність партійного представництва змінюється в межах 4–10 партійних фракцій. На нашу думку, така партійна “розгалуженість” пояснюється впливовістю партійних осередків, рівнем їх структури у населених пунктах, впливом їх представників. Хоча, вважаємо, чим більше партій представлено у місцевих радах тим більш повно у них представлено політичні уподобання територіальних громад, ідеологічні настрої їх мешканців.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Нові склади обласної та районних рад Полтавщини засвідчили, що місцеві вибори фактично пройшли без достатньо відчутного втручання адміністративного ресурсу, як виняток можна назвати лише обласний центр, де виконавча влада намагалась впливати на хід виборів міського голови, відкрито підтримуючи одного з кандидатів. У жодній з рад провладна партія (БПП) не отримала чисельного домінування у їх складі. Політична палітра місцевих рад Полтавщини засвідчила позитивну динаміку процесу демократизації, формування правової та політичної культур, децентралізації суспільства й утвердження європейських цінностей та світоглядних переконань мешканців області.

Вибори 2010 р. оновили на дві третини депутатський корпус обласної ради VI скликання, а склад обласної ради VII скликання вже оновився на 83 %, що свідчить про радикальну зміну регіональної еліти. Відступає в небуття панування в регіоні пострадянської комуністичної та комсомольських еліт, що вирізнялись винятковою єдністю. Нині більшість за партіями проукраїнської орієнтації. Але гостро стоїть питання чи зможуть вони перейти від позицій виборчої конкуренції до поствиборчої консолідації задля розвитку регіону. Адже більшість (владна коаліція) в раді офіційно не сформована і не оголошена. Виникає занепокоєння і “масова міграція” у владу, на керівні посади, представників бізнесових кіл.

До складу ради нового VII скликання у порівнянні з 2010 р. зайшло більше молоді і що особливо важливо представників малого та середнього бізнесу (середнього класу) – це сприятиме укріпленню позицій побудови сприятливих умов для розвитку бізнесової ініціативи, залучення інвестицій та розбудови громадянського суспільства, основою якого і є представники цих сфер.

Подальші дослідження варто націлити на аналіз поствиборчого періоду спрацювання політичних партій у місцевих органах влади за нових політичних реалій державного будівництва в процесі децентралізації країни. Варто провести подібні дослідження по всіх регіонах країни.

Список використаних джерел

1. Батанов О. В. Місцеві вибори та муніципальні виборчі системи в зарубіжних країнах: досвід для України / О. В. Батанов // Управління сучасним містом : наук.-практ. журн. – К. : ВПЦ АМУ, 2001. – № 7–9. – С. 89–95.
2. Ворона П. В. Партії, вибори, місцеве самоврядування: електоральний зріз уподобань виборців Полтавщини / П. В. Ворона. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2007. – 144 с. – (Серія “Досвід державотворення”).
3. Галіахметов І. А. Інституціоналізація муніципального (місцевого) виборчого процесу: теоретико-правовий аспект / І. А. Галіахметов // Вісник ЦВК. – 2015. – № 1. – С. 56–61.
4. Галус О. О. Форми безпосереднього народовладдя в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. О. Галус ; НАН України ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2012.
5. Довгошей А. Цікаві факти і миттєвості першої сесії депутатів облради VI скликання. Інтернет-видання “Полтавщина” [Електронний ресурс] / А. Довгошей. – Режим доступу : <http://poltava.to/photo/241/4607>.
6. Закон України “Про місцеві вибори” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-19>.
7. Закону України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
8. Кандидати, що обрані депутатами місцевих рад. Центральна виборча комісія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100.
9. Магера А. П. “Новий закон про місцеві вибори обмежує самоврядування”: заступник голови Центрвиборчкому розповів, за якими правилами пройдуть місцеві вибори і які ризики вони несуть Україні / Інтерв’ю вела В. Кондратова [Електронний ресурс] / А. Магера // Юрид. вісн. України. – 2015. – № 31-32. – С. 6.
10. Максакова Р. М. Вибори до органів місцевого самоврядування: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Р. М. Максакова ; НАН України ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003.

11. *Марцеляк О. В.* Конституційна реформа і модернізація виборчої системи України в контексті світового досвіду / О. В. Марцеляк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
12. *Марчук Р. П.* Основи виборчого права / Р. П. Марчук // Основи вітчизняного парламентаризму : підруч. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 т. / за заг. ред. В. А. Гошовської. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1. – С. 139–190.
13. *Марчук Р. П.* Реформування виборчого законодавства України / Р. П. Марчук // Інновації в державному управлінні: системна інтеграція освіти, науки, практики : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 27 трав. 2011 р.) : у 2 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2. – С. 363–364.
14. Полтавська обласна рада. Результати виборів 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001>.
15. *Савков А. П.* Державне управління виборчим процесом в Україні: теоретико-методологічні засади : автореф. дис. ... д-ра держ.упр. : спец. 25.00.01 "Теорія та історія державного управління" / А. П. Савков ; Інститут законодавства Верховної Ради України. – К., 2010. – 39 с.
16. *Селиванов А. О.* Нові моделі децентралізації компетенції територіальних органів і нові підходи до виборчої системи / А. О. Селиванов // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.
17. *Стецюк П. Б.* Удосконалення виборчого законодавства: проблема конституційності / П. Б. Стецюк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 24–26.
18. *Хромова Ю. О.* Теоретичні питання державного управління виборчого процесу в сучасній Україні / Ю. О. Хромова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць –Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2009. – Вип. 4 (27) –С. 110–115.
19. *Шемшученко Ю. С.* Конституція і виборчий процес в Україні / Ю. С. Шемшученко // Віче. – 2015. – № 16. – С. 26–29.

Надійшла до редколегії 20.03.2016 р.

УДК 328

СУТНІСНІ ОЗНАКИ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Сурай І. Г.,

д. держ. упр., доц.,

*професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України;*

Гончар В. В.,

*аспірант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України,
м. Київ*

У статті показано розуміння сучасного парламентаризму різними дослідниками. Метою статті є виявлення та обґрунтування сутнісних ознак сучасного парламентаризму. Доведено, що головними ознаками сучасного парламентаризму є взаємодія громадянського суспільства і держави; представницьке начало; верховенство парламенту; демократичність.

Ключові слова: парламентаризм, парламент, ознаки парламентаризму, демократичність, громадянське суспільство, держава.

Surai I. H.,

Doctor in Public Administration, Associate Professor,

Professor of Parliamentarism and Political Management Department, NAPA;

Honchar V. V.,

Postgraduate student of Parliamentarism and Political Management Department, NAPA, Kyiv

ESSENTIAL FEATURES OF MODERN PARLIAMENTARISM

The article shows the understanding of the modern parliamentarism by a number of researchers. The article focuses on identifying and reasoning of the essential features of modern parliamentarism. It is proved that the main features of modern parliamentarism are the interaction of civil society and the state; the principle of representation; the supremacy of the parliament; democracy.

Key words: parliamentarism, the parliament, features of parliamentarism, democracy, civil society, state.

© Сурай І. Г., Гончар В. В., 2016